

Voortgang implementatie Masterplan Dyscalculie

Rapportage

Mei, 2016

's-Hertogenbosch

Inhoud

Introductie	2
Opzet van het onderzoek.....	2
Resultaten	2
Conclusies, interpretaties en aanbevelingen	2

Introductie

Het eind van het project Masterplan Dyscalculie is in zicht. Het project heeft gelopen van januari 2013 tot mei 2016. De doelstelling van het project was als volgt:

“Ervoor zorgen dat scholen en onderwijsinstellingen (PO, VO, (V)SO en MBO) leerlingen en studenten met ernstige rekenproblemen en dyscalculie optimaal kunnen signaleren (en diagnosticeren/ doorverwijzen) en op een geïntegreerde manier kunnen ondersteunen, zodat zij in staat zijn om onderwijs op hun eigen niveau te volgen. De protocollen ERWD zijn hierbij leidend.”

Daartoe zijn verschillende acties vanuit het Masterplan ingezet:

- A Behoeftenonderzoek (2014).
- B Train de trainer ten behoeve van de implementatie van de protocollen en het uitproberen hiervan voor po, vo en mbo (2014).
- C Vervolgconferentie po, vo en mbo (2014).
- D Nieuwsbrieven/ informatiebulletin (1x per drie maanden) (2014, 2015, 2016).
- E Handreikingen/ producten (gesprekswaaijer, signaleringskaart, stappenplan protocol, stappenplan ER-toets) (2014, 2015, 2016).
- F Presentaties van informatie middels bestaande netwerken en conferenties (2014 en 2015).
- G Regiobijeenkomsten voor po, vo en mbo (2016)
- H Onderhouden en actualiseren van de website (2014, 2015, 2016).
- I Handreiking ten behoeve van ernstige reken en wiskunde problemen en dyscalculie bij andere vakken (2016).

Naast de acties van het Masterplan zien we dat het onderwerp door veel andere (commerciële) partijen opgepakt is. Er worden trainingen gegeven, masterclasses en coaching on the job. Het onderwerp leeft dus duidelijk binnen scholen en de behoefte aan professionalisering en ondersteuning blijft groot.

Maar in welke mate zijn en voelen scholen, docenten, rekencoördinatoren en hun collega's zich daadwerkelijk bekwaam in signalering en ondersteuning van zwakke rekenaars? Dit onderzoek gaat op deze vraag in.

De **doelstelling** van het onderzoek is om in kaart te brengen in welke mate professionals die te maken hebben met zwakke rekenaars zich bekwaam voelen op het gebied van kennis en handelen.

Daarnaast willen we inzicht krijgen in de inschatting die de respondenten maken over de handelingsbekwaamheid binnen hun school. We willen daarnaast in kaart brengen waar de behoeften van respondenten en hun collega's liggen en op welke wijze zij nog ondersteund zouden willen worden op het gebied van ERWD.

Respons

De **doelgroep** van dit onderzoek is: docenten rekenen, rekencoördinatoren, intern begeleiders, zorgcoördinatoren, r'ters, teamleiders.

Het onderzoek is via een online enquête uitgezet naar de sectoren po, vo en mbo en is aangekondigd in de nieuwsbrieven van het Masterplan Dyscalculie en de website alsmede een flietsbericht van het Steunpunt Taal en Rekenen vo. In totaal hebben 137 respondenten deelgenomen aan het onderzoek, waarvan 22 deelnemers uit het primair onderwijs, 55 uit het voortgezet onderwijs en 60 uit het middelbaar beroepsonderwijs¹.

In het primair onderwijs was 36,8% van de deelnemers aan het onderzoek leerkracht, 38,5% was intern begeleider en 30,8% had een andere functie (bijvoorbeeld r'ter).

In het voortgezet onderwijs was 50% van de deelnemers rekencoördinator, 7,9% was docent rekenen, 2,6% had een leidinggevende functie, 2,6% was zorgcoördinator en 36,8% had een andere functie.

In het middelbaar beroepsonderwijs was 44,4% rekencoördinator, 35,6% docent rekenen en 20% had een andere functie.

¹ We zijn de deelnemers aan het onderzoek erkentelijk voor het investeren van hun tijd. In termen van betrouwbaarheid is de steekproef echter te klein om harde uitspraken te doen. Echter, het beeld dat in het onderzoek naar voren komt, komt wel overeen met datgene wat we in de praktijk vaak horen en zien.

Opzet van het onderzoek

Het onderzoek zoomt in op de volgende elementen:

1. Bekendheid met het protocol
2. Eigen kennis over ERWD, signalering, diagnostisering, begeleiding en ontwikkelen van beleid
3. Kennis in de school over ERWD, signalering, diagnostisering, begeleiding en ontwikkelen van beleid
4. Eigen belemmeringen in de begeleiding van een leerling met ERWD op het gebied van signaleren, diagnosticeren, differentiëren, communicatie met ouders/verzorgers
5. Belemmeringen bij collega's in de begeleiding van een leerling met ERWD op het gebied van signaleren, diagnosticeren, differentiëren, communicatie met ouders/verzorgers
6. Belemmeringen op organisatorisch vlak
7. Uitdagingen waar de school voor staat
8. Behoeftte aan begeleiding bij respondenten in hun rol als docent, rekencoördinator, zorgcoördinator etc.

Resultaten

In deze rapportage zoomen we in op de belangrijkste vragen en lichten we opvallende elementen uit het onderzoek eruit.

Bekendheid met het protocol.

De meeste deelnemers aan het onderzoek zijn bekend met het protocol en vooral deelnemers uit het vo pakken het er regelmatig bij als ze iets willen weten (59,1%), in het vo gebeurt dat een stuk minder vaak (36,4%) en in mbo pakt de helft van de respondenten het protocol er regelmatig bij (49,2%)

Eigen kennis

Wanneer het gaat over eigen kennis over ERWD in het algemeen geeft in het vo 72% aan daar weinig tot geen belemmeringen in te ervaren. 25% zegt veel belemmeringen te ervaren. In het vo is die verdeling vergelijkbaar en in het mbo geeft 84% aan weinig tot geen belemmeringen in de eigen kennis over ERWD in het algemeen te ervaren.

Wanneer het gaat om eigen kennis over signalering geeft in het vo 43,6% aan hier veel belemmeringen in te ervaren, in het vo is dat 27,7% en in het mbo 22%.

Wanneer het gaat om eigen kennis over diagnostisering geeft in het vo 56,2% aan hier veel belemmeringen in te ervaren, in het vo is dat is dat 36,2% en in het mbo 42%.

Wanneer het gaat om eigen kennis over de begeleiding van een leerling met ERWD geeft in het vo 56,2% aan hier veel belemmeringen in te ervaren, in het vo is dat 46,8% en in het mbo 28%.

Wanneer het gaat om eigen kennis over het ontwikkelen van beleid voor leerlingen met ERWD geeft in het vo 68,8% aan hier veel belemmeringen in te ervaren, in het vo is dat 44,7% en in het mbo 38%.

Kennis in de school

Wanneer het gaat over kennis in de school over ERWD in het algemeen geeft in het vo 93,8% aan dat hier weinig tot geen kennis over aanwezig is, in het vo is dat 68,1% en in het mbo 68,8%.

Wanneer het gaat over kennis in de school over signalering geeft in het vo 87,5% aan dat hier weinig tot geen kennis over aanwezig is, in het vo is dat 70,2% en in het mbo 75%.

Wanneer het gaat over kennis in de school over diagnostisering geeft 100% binnen het vo aan dat hier weinig tot geen kennis over aanwezig is, in het vo is dat 71,2% en in het mbo 77,1%.

Wanneer het gaat over kennis in de school over begeleiding geeft 100% binnen het vo aan dat hier weinig tot geen kennis over aanwezig is, in het vo is dat 88% en in het mbo 77,1%.

Wanneer het gaat over kennis in de school over het ontwikkelen van beleid voor leerlingen met ERWD geeft in het po 93,8% aan dat hier weinig tot geen kennis over aanwezig is, in het vo is dat 76,6% en in het mbo 71,8%.

Belemmeringen in eigen handelen

Wanneer het gaat over belemmeringen met signaleren geeft in het po 28,6% aan hier veel belemmeringen bij te ervaren, 57,1% geeft aan weinig belemmeringen te ervaren en 14,3% ervaart geen belemmeringen. In het vo geeft 56,1% aan veel belemmeringen met signaleren te ervaren, 36,6% geeft aan weinig belemmeringen te ervaren en 7,3% ervaart geen belemmeringen. In het mbo geeft 38,3% aan veel belemmeringen met signaleren te ervaren, 53,2% geeft aan weinig belemmeringen te ervaren en 8,5% ervaart geen belemmeringen.

Wanneer het gaat over belemmeringen met diagnosticeren geeft in het po 64,3% aan hier veel belemmeringen in te ervaren, in het vo is dat 50% en in het mbo 39,6%. De overige respondenten ervaren weinig tot geen belemmeringen, waarbij slechts enkelen geen belemmeringen ervaren.

Wanneer het gaat over belemmeringen met differentiëren in de klas geeft in het po 42,9% aan hier veel belemmeringen in te ervaren, in het vo is dat 63% en in het mbo 47,9%. De overige respondenten ervaren weinig tot geen belemmeringen, waarbij slechts enkelen geen belemmeringen ervaren.

Wanneer het gaat over belemmeringen met begeleiden van een leerling met ERWD geeft in het po 64,3% aan hier veel belemmeringen in te ervaren, in het vo is dat 50% en in het mbo 45,8%. Ook hierbij geeft slechts een klein percentage aan geen belemmeringen te ervaren (po: 7,1%, vo: 10,9%, mbo: 10,4%)

Belemmeringen in handelen bij collega's

Wanneer het gaat over belemmeringen met diagnosticeren geeft in het po 78,6% aan hier bij collega's veel belemmeringen in te zien, in het vo is dat 68,3% en in het mbo 66%.

Wanneer het gaat over belemmeringen met differentiëren in de klas geeft in het po 64,3% aan hier bij collega's veel belemmeringen in te zien, in het vo is dat 85,4% en in het mbo 68,1%.

Wanneer het gaat over belemmeringen in met het begeleiden van een leerling met ERWD geeft in het po 85,7% aan hier bij collega's veel belemmeringen in te zien, in het vo is dat 73,2% en in het mbo 74,5%.

Uitdagingen binnen de school

In het po geeft 50% aan dat het professionaliseren van leerkrachten een grote uitdaging is, voor 42,9% van de scholen is dit een redelijke uitdaging, voor 7,3% is dit geen uitdaging. In het vo geeft 42,1% aan dat professionalisering van docenten een grote uitdaging is, voor 42,1% is dit een redelijke uitdaging en voor 15,8% geen uitdaging. In het mbo geeft 34,8% aan dat dit een grote uitdaging is, 43,5% vindt dit een redelijke uitdaging en 21,7% vindt het geen uitdaging.

Wanneer het gaat over het ondersteunen van leerlingen met een rekenprobleem geeft in het po 71,4% aan dat dit een grote uitdaging is, in het vo is dat 36,8% en voor 50% is het een redelijke uitdaging. In het mbo geeft 39,1% aan dat ondersteunen van leerlingen met een rekenprobleem een grote uitdaging is en voor 50% is het een redelijke uitdaging.

Wanneer het gaat over het maken van onderscheid tussen leerlingen met ernstige rekenproblemen en dyscalculie geeft in het po 64,3% aan dat dit een grote uitdaging is, in het vo is dat 55,3% en in het mbo 43,5%.

Conclusies, interpretaties en aanbevelingen

Wanneer we de resultaten van het onderzoek beschouwen, valt een aantal zaken op:

- ▲ Bijna alle deelnemers kennen het protocol. Echter, niet alle deelnemers pakken het protocol er regelmatig bij als ze iets willen weten.
In het veld horen we vaak kritische geluiden over de toepasbaarheid van de informatie die in het protocol staat. Dit kan een reden zijn waarom mensen het protocol er niet altijd bij pakken als ze iets willen weten of opzoeken.
- ▲ Deelnemers zijn positiever over het niveau van kennis dat zij en hun collega's hebben dan de mate waarin ze kunnen handelen

Veel deelnemers geven aan in redelijke mate te weten hoe ze moeten handelen wanneer ze werken met een leerling met een rekenprobleem. Echter, er is nogal een verschil tussen weten hoe iets moet en er daadwerkelijk ook in slagen de kennis toe te passen in de uitdagende setting van alledag.

- ▲ Deelnemers zijn positiever over hun eigen niveau van kennis dan over het niveau van kennis van hun collega's
Veel van de deelnemers aan het onderzoek waren rekencoördinator of hadden een andere coördinerende functie. Vaak zijn dit docenten die meer ervaring hebben of meer professionalisering gevolgd hebben. Hun rol vereist van hen ook dat ze een kartrekkersrol in hun school innemen op het gebied van rekenen en ERWD. Daarnaast is het een bekend effect dat mensen zaken die niet goed gaan eerder/liever aan anderen toeschrijven dan aan zichzelf.
- ▲ Deelnemers zijn positiever over hun eigen niveau van handelen dan over het niveau van handelen van hun collega's
Hier vermoeden we dat dezelfde verklaring(en) van toepassing zijn als op voorgaande punt.
- ▲ De grootste uitdaging voor scholen is de daadwerkelijke ondersteuning van leerlingen met een rekenprobleem
De vraag die scholen het meeste zorgen baart is hoe zij leerlingen met een rekenprobleem effectief kunnen ondersteunen en begeleiden. Wanneer het gaat om signaleren is er een groep die daar moeite mee heeft, diagnosticeren wordt ook al wat lastiger, maar vaak worden daar externen voor ingehuurd die hierin meer expertise hebben. Echter, met of zonder diagnose dyscalculie, een leerling zal nog steeds in de meeste gevallen in de klas begeleid worden door zijn/haar eigen docent. Hoe doe je dat goed? Welke stof bied je aan en welke keuzes maak je daarin? Wat mag wel en wat mag niet? Hoe zorg je dat je voldoende aandacht voor alle leerlingen houdt?
- ▲ In het vo zijn deelnemers minder positief over hun kennis en- handelingsniveau dan in het vo en mbo
Dit is opmerkelijk, aangezien in het vo over het algemeen meer ervaring is met gedifferentieerd werken dan in vo en mbo.

Als we resumerend kijken naar waar behoeften van scholen liggen, kunnen we tot de conclusie komen dat die voornamelijk in het professionaliseren van docenten liggen. Docenten geven aan ondersteund te willen worden in:

- Diagnostisering
- Begeleiding van een leerling met een rekenprobleem
- Differentiëren in de klas
- Het ontwikkelen van beleid voor leerlingen met een rekenprobleem

Aanbevelingen

Ernstige rekenwiskundeproblemen en dyscalculie lijken behoorlijk op de kaart te staan. In elk geval de meeste reken- en wiskundedocenten in het vo en mbo en leerkrachten in het basisonderwijs weten van het bestaan ervan en een groot deel kent het protocol. Echter, dit is niet altijd toereikend wanneer docenten of rekencoördinatoren praktisch aan de slag willen met deze leerlingen. Zij hebben behoefte aan concrete ondersteuning. Dit is niet gek: dyscalculie is een relatief nieuw (erkend) fenomeen. Dat kan tevens een verklaring zijn voor het feit dat veel docenten nog handelingsverlegen zijn. Veel docenten en rekencoördinatoren hebben wel gehoord van didactische ondersteuningsmethoden zoals het handelings- en drieslagmodel of het voeren van een rekengesprek, maar zijn nog handelingsverlegen in het toepassen hiervan.

Ook verschillen de beelden die docenten en rekendeskundigen hebben over wat goed rekenonderwijs is en hoe bijvoorbeeld gedifferentieerd of geïnstrueerd kan worden. Op veel vo- en mbo-scholen wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van een adaptieve methode. We horen docenten vaak zeggen dat ze dan dús gedifferentieerd lesgeven. Echter, het feit dat leerlingen op eigen tempo een methode door kunnen werken betekent helaas niet altijd dat er ook daadwerkelijk instructie gegeven wordt of daarin gedifferentieerd wordt. Bewustwording bij docenten, rekencoördinatoren en andere betrokkenen over wat nu goed rekenonderwijs is zou centraal moeten staan.

Daarnaast is ook de professionele cultuur binnen een school van belang. Het versterken van het leren van elkaar in bijvoorbeeld professionele leergemeenschappen kan een oplossing vormen.

Het hoeft niet altijd te gaan over formele professionalisering, scholen kunnen hier zelf vorm aan geven op een wijze die bij hen past.